

## 022 Het Neo-Plasticisme

### Vooraf

Tussen 1923 en 1932 geeft Kurt Schwitters<sup>1</sup> het (Duitse) Dada tijdschrift *Merz* uit. Het eerste nummer verschijnt in januari 1923. In het oktobernummer van hetzelfde jaar staat een artikel van Mondriaan in het Nederlands, getiteld *Het Neo-Plasticisme*. Waarschijnlijk heeft Schwitters op voorspraak van Theo van Doesburg<sup>2</sup> Mondriaan gevraagd een artikel te schrijven voor *Merz*.

### Bron

In Mondriaans nalatenschap<sup>3</sup> bevindt zich een exemplaar van het oktobernummer (1923) van *Merz*. Op de pagina's 53-54 staat een artikel van Mondriaan in het Nederlands: *Het Neo-Plasticisme*. In de publicatie heeft Mondriaan met pen diverse correcties aangebracht. Deze publicatie is de enige bron van de tekst *Het Neo-Plasticisme*. Het feit dat Mondriaan correcties heeft gepleegd, betekent dat de rest van de tekst door hem is geaccepteerd. We beschouwen deze publicatie als geautoriseerd en voltooid.

Met de tekst [025] *Neo-Plasticism* vormt *Het Neo-Plasticisme* een zogenoemde dubbele presentatie.

### Basistekst en leestekst:

De basis voor de gepresenteerde leestekst is het exemplaar van *Merz* in het Holtzman Deposit. In de gedrukte tekst van dit exemplaar heeft Mondriaan met pen correcties aangebracht. Deze handmatige correcties van Mondriaan zijn in de leestekst met noten vermeld.

### Titel

Voor de leestekst is de titel gebruikt van de publicatie in *Merz*: *Het Neo-Plasticisme*.

### Datering en ondertekening

De tekst *Het Neo-Plasticisme* is in de publicatie onderaan gedateerd en ondertekend: 'Parijs, Aug. 1923. P. Mondrian'. De datering voor de gepresenteerde tekst is: augustus 1923<sup>4</sup>.

### Ontstaan en publicatie

Over het ontstaan van *Het Neo-Plasticisme* is in Mondriaans brieven niets achterhaald. Waarschijnlijk heeft hij op uitnodiging van Kurt Schwitters de tekst *Het Neo-Plasticisme* geschreven.

*Het Neo-Plasticisme* verschijnt in oktober 1923 in het tijdschrift *Merz*.

### Afbeelding

Bij de tekst is een schilderij van Mondriaan afgebeeld<sup>5</sup> en een zin in het Duits: 'Die Erreichung des Gleichgewichtes des Menschen ist das Ziel aller Gestaltung.'

### Reacties van tijdgenoten

Er zijn geen reacties van tijdgenoten bekend.

### Sleutelwoorden

Met een aantal kenschetsende woorden (in alfabetische volgorde) geven we aan wat er in *Het Neo-Plasticisme* besproken wordt. Van de zogenoemde specifieke en soms minder specifieke Mondriaanwoorden wordt een verklarende omschrijving gegeven in het 'Sleutelwoordenregister'<sup>6</sup>. De in dit register verduidelijkte sleutelwoorden zijn hieronder cursief weergegeven.

Sleutelwoorden: *dualiteit, eenheid door evenwichtigheid, evenwichtige verhouding, grondkleuren, levensschoonheid, levenspolariteit, Néo-Plasticisme, (het) onveranderlijke, opheffing van tijd en ruimte, tegendeelge omwerking, tot bepaaldheid gekomen intuïtie, tragiek, verinnerlijkte uiterlijkheid, universeel beeldingsmiddel, universele beelding, veruiterlijkte innerlijkheid, vormplastiek, zuivere schoonheid.*

<sup>1</sup> Kurt Schwitters (1887-1948), Duits kunstenaar en dichter, oprichter en redacteur van *Merz*.

<sup>2</sup> Theo van Doesburg (1883-1931), Nederlands schrijver, kunstenaar en redacteur van *De Stijl*.

<sup>3</sup> Holtzman Deposit: Box 1, Folder 11Ad.

<sup>4</sup> Mondriaan woonde augustus 1923 in Parijs, 26 Rue du Départ.

<sup>5</sup> CRII: 277, B105 - 'Composition A, 1920'.

<sup>6</sup> Digital Appendix: Documentation - Mondrian Vocabulary Explained.

### Opmerking

De Engelse vertaling van *Het Neo-Plasticisme* in Holtzman and James<sup>7</sup> volgt de Nederlandse tekst op de voet en ook de handschriftelijke correcties van Mondriaan zijn in de vertaling verwerkt. Ook in de Italiaanse vertaling zijn de correcties van Mondriaan verwerkt.

In de Franse vertaling van *Het Neo-Plasticisme* door Douroux<sup>8</sup> daarentegen zijn de correcties niet meegenomen.

### Schilderijen ontstaan tijdens schrijfperiode

*Het Neo-Plasticisme* is gedateerd 'augustus 1923'. Mondriaan heeft waarschijnlijk in de maand augustus 1923 - met tussenpozen - aan de tekst geschreven. Volgens de Catalogue Raisonné heeft hij in 1923 slechts twee schilderijen vervaardigd: B149 en B150<sup>9</sup>. Hij zal tijdens de periode van het schrijven aan *Het Neo-Plasticisme* met één of met beide schilderijen bezig zijn geweest.

---

<sup>7</sup> H. Holtzman, and M.S. James (eds.). *The New Art - The New Life. The Collected Writings of Piet Mondrian*. Boston, 1986: 176-177.

<sup>8</sup> X. Douroux. 'Piet Mondrian. Écrits Théoriques 1917-1931'. Ph.D.diss. Université de Dijon, 1980: 301-303.

<sup>9</sup> CRII: 308-309.